

fer un esdrúixol (*sabádo, arbóles...*). Tampoc té fonament aqueixa ortografia amb *-ss-*: sens dubte es pronuncia pertot amb *s* sorda, però és perquè no existeix la *-s-* sonora en el parlar de la vall de Benasc, ni en cap de català o aragonès de les valls veïnes; i fóra contrari a la *-s-* simple de l'etimón *ĪSĀRA*.

MENCIONS ANT. N'hi deu haver moltes, però no és estrany que en tinguem poques en la nostra obra, tractant-se d'un riu que corre quasi tot en domini purament aragonès. 959: «in loco qui nominatur *Vallis Axenis* super ribum qui antiquitus *Calonicha* nunc vero *Esera* vocatur» (doc. p. p. Abad Lasierra, i reproduït per Abadal, *Pall. i Rbg.*, 348.6).¹ En un doc. sense data (*Cart. de Lavaix*), atribuït a un Comte Asnar de Ribagorça, d'existència problemàtica: «infra valle de *Anabarri* qui est secus flumen qui vocatur *Hesera* in villa vocata *Helaruni* --»); encara que tant Nabarri com *Elrun* (cat. *El Ru*) són poblacions conegudes vora l'Ésera: SerranoS. (*Nb. Rbg.*, 118) i Puig (*Cart. Lavaix*, § 5, p. 49) el donen com una falsificació; tanmateix la menció val per als Ss. XII o XIII, que és quan els monjos de Lavaix deurién forjar l'escriptura. En conclusió consta almenys, la forma *Ésera* en el doc. de 959, i en el del S. XI del *Cart. de Lavaix*.

En *Esp. Sagr.*, vol. 48, dedicat per Sainz de Baranda a la diòcesi de Barbastre, figura escrit «*rio Esera*» en el vell mapa (S. XVII?) de la diòcesi, reproduït, p. xxxi; també s'hi parla del poblet *Torre de Esera*, parròquia dependent del mon. de San Victorian (p. 155) i en dona moltes dades de dos monjos sants nascuts a *Besians* (poble a la dr. de l'Ésera), que hi nasqueren a la fi del S. XIII, i foren molt celebrats per escriptors de 1648 i 1678 (pp. 205 ss.); si bé ni a un passatge ni l'altre ni a la resta del volum no figura en docs. transcrits directament.

Sembla que n'hi hagué un homònim antic a la Conca de Barberà en un doc. de 1173, que parla d'una coma anomenada d'*Essera* des de la font fins a Vallbona amb referències a Belltall i el Castell de Colobrer publ. per MiretS. (*TemplH.*, p. 82).

ETIM. Descartem la idea que hi hagi relació amb el nom del llogaret d'*Eresué* (estudiat supra), per més que la idea que aquest vingués d'un *ESER-ŌI amb metàtesi de *s/r* no fóra absurda; però sí molt improbable que en prenguéssim nom aquest llogaret, que tot i pertànyer a l'alta conca de l'Ésera, és un dels més apartats que hi ha allí del curs del riu; i les etim. allí suggerides en relació amb l'adjacent *Eriste/Grist*, o amb l'arrel basca *eres-* (proporcionalment amb *Sos/Sesué*) són convincents i incompatibles amb aqueixa.

En canvi podem donar per certa la identitat o en part parentiu radical, amb el nom de tota una sèrie de rius d'Europa occidental i de les Gàl·lies. Aquells provenen d'una base *ĪSĀRA*. En particular l'*Isère*, que és afl. de l'esq. del Roine i hi desemboca provinent dels Alps passant a través del dept. Isère, i prop de Grenoble. Ja *'Isapa* en Polibi (ed. G. Budé, III, 91), *Isara* en T. Livi: igual tots dos; ² i en tot cas ja apareix

com *Isera* l'any 1143. L'*Oise* de Picardia, afl. del Sena ja esmentat per Venanci Fortunat (carm. VII m. 16), en la forma *Esera*, cf. *Briva Isarae* en l'*Itin.* Antoní (384.11) > *Pontoise*. Estrabó (IV, 207) ja cita com nom d'un riu venètic «*ελς τον Ἰσάρων*» 'a través de l'Eisack' (més tard *Isarcus*). *Ijzer*, riu de Flandes occid. (dept. Nord), doc. antig. com *Eisara*, i després *Isera* a. 1105, *Isara*, 1119. I quasi igual *Esaro*, afl. del Coscite, en el Sud d'Itàlia, prop de Crotona, documentat com *Αἰσαρος* en Teòcrit (IV, 17) i en Licofron.

Krahe (*Unsere Aelt. Flussnamen*, 55-56) creu que tot plegat ve d'una arrel indoeuropea *is-* representada en forma pura pel scr. *isnāti/isyāti* 'posa en marxa, branda, corre, cuita', del qual sortiria una derivació *isāro-* adjectiva, d'on no sols el scr. *isīrah* 'fort, vivaç' sinó fins i tot el gr. *ἱερός/ἱερός/ἱερός* 'sagrat' < 'robust, violent'. De la forma més bàsica *Is-* vindrien encara molts més noms de rius, entre ells *Hise* afl. de l'Àrieja, *Ise*, rierol dels H.-Pyr.; i encara l'*Isonzo* del Vènet, l'*Isasca* del Piemont, i altres de Rússia Blanca, de Noruega i de l'Erau.

Almenys la identitat amb els primers per part de l'*Ésera* és evident, quasi indiscutible.

És versemblant que el nom del poble de *Seira* [ja 1551, *Esp. Sagr.* XLVIII, 251] vingui d'un *(I)SARIA derivat de ISARA, formació d'aire indoeuropeu, que corroboraria aquesta etimologia de Krahe i altres indoeuropeistes.

¹ No veig que Abadal ni altres hagin dubtat de l'autenticitat d'aquest doc. com veiem de la de la major part dels coetanis (p. 62). El nom de *Calonicha* pot ser fantasia; el de *Vallis Axenis* potser surt en altres docs. de llavors. — ² Subjecte a certa polèmica, per corrupció dels mss. *ἡ δε σκαρας*, corregit en *ἡ δ Ἰσαρας*, Polibi (III, § 49.6), i *ibi Arar*, corr. en *ibi Isara* en Livi; on Arar ha de ser confusió, perquè seria el Saône o l'Arar suís, i ells parlen del camí que segueix Anníbal al passar els Alps.

⁴⁰ *Esgleioles*, V. *Església*

ESGLÉSIA

Selecció de topònims amb derivats i compostos.

La ~ dels *Moros* (*la igglézia dex ~*), paratge muntanyenc del te. de Guils del Cantó, on ara no es veuen ruïnes (xxxviii, 9.15): potser n'hi havia, tanmateix, car és exemple del tema ja folklòric d'atribuir als moros restes de l'antigor, però dels moros és increïble que a aquesta latitud hi poguessin deixar construccions.

De la variant arcaica *glesa* (cf. *DECat* III, 588b43 ss.). *Glesa*, en doc. val. de 1267, relatiu a *Vinatea* (Mtz. Fdo., *Doc. Val. ACA* I, 696). En el te. de Prada hi havia el nom *Mas Gleses* (també dit d'En Felip, 20 × 53), no nego, i encara menys asseguro (tractant-se d'una àrea del terme on hi havia hagut moltes esglésies o capelles), que sigui certa la creença de l'inf., que li venia el nom del d'uns antics propietaris.